

О. Орлова,

кандидат педагогічних наук,
ст. викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін,
комунальний заклад «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради

І. Курилюк,

вихователь-методист,
заклад дошкільної освіти № 65
Житомирської міської ради

Формування навичок сталого стилю життя: новий рівень

У XXI столітті існує загальна потреба в досягненні гармонії між людьми та суспільством і природою. Ця гармонія може бути досягнута лише шляхом формування навичок, спрямованих на сталий спосіб життя, який служить основою для тривалого й економічного розвитку людства та сприяє створенню моделей поведінки.

Стійкі навички виявляються у сформованості початкових уявлень про сталі дії і поведінку, усвідомленні необхідності збереження ресурсів планети й особистої причетності до цього, розвиненості ефективних звичок соціальної поведінки, економічного споживання ресурсів та збереження природи.

Результатом цього є створення моделей поведінки і стилю життя, що відповідають потребам сталого розвитку людства саме у сучасного покоління, починаючи з дошкільного віку. Держава в реалізації цієї проблеми, як одного з головних завдань, які стоять перед людством, особливі надії покладає на освіту. Суттєвим є те, що вона спрямована на формування нового способу мислення, культури поведінки та постійної свідомої відповідальності. Тому це освіта не про сталий розвиток, а для сталого розвитку. Визначаючи спрямованість знань у дошкільників, зазначимо, що це сформовані початкові уявлення про дії та поведінку, орієнтовані на стійкий розвиток в екологічній, економічній та соціальній сферах повсякденного життя. Це знання і розуміння важливості впроваджувати різні форми вітання та подяки, формул звернення, вибираючи з них необхідні у залежності від ситуації спілкування, прохання про допомогу та надавання її тому, хто потребує, тощо.

Підтвердженням сформованості цінностей сталого розвитку є дружні стосунки між людьми, раціональне використання природних ресурсів, піклування про своє здоров'я, турботливе відношення до тваринного світу тощо. Дошкільнята виявляють небайдужість до природоохоронної діяльності дорослих, бажання брати участь у проведенні заходів, спрямованих на підтримку цінностей сталого розвитку. Спостерігається дружнє ставлення до

близьких та знайомих через дотримання етикету, надання допомоги тим, хто її потребує, тощо. Прояв знань спостерігається в можливості дитини пояснити на елементарному рівні необхідність сталого способу власного життя, свідомо обирати дії, спрямовані на зміцнення власного здоров'я, виявляти відчуття особистої причетності до збереження ресурсів планети і власної країни. Дитина здатна пояснити, чому потрібно економно витратити воду, папір, електроенергію, як це пов'язано зі збереженням лісових, водних запасів планети, клімату; демонструє навички розумного споживання енергії, паперу та води. Дії, що виконує дитина в напрямку сталого стилю життя, робить не просто «автоматично» – закручує кран, коли вода не потрібна; робить тоненьку цівочку води, коли миє руки; вітається; просить та пропонує допомогу тощо – а вчиняє свідомо. Може не лише усвідомлювати важливість правил у суспільному житті, смисл конкретного правила, а й уміти пояснити іншому, чому варто вчиняти саме так.

Складні та суперечливі процеси, які відбуваються у сучасному українському суспільстві, висувають потребу забезпечення нових підходів до організації діяльності закладу дошкільної освіти. Нові форми освіти створюють сприятливі умови для реалізації педагогічної ініціативи, впровадження наукових розробок.

Новою науковою розробкою для дошкільнят всіх вікових груп є парціальна програма курсу «Дошкільникам – освіта для сталого розвитку» (автори Н. Гавриш, О. Пометун). Програма визначає позиції і роль вихователя в освітньому процесі для сталого розвитку та головну позицію дитини. Саме ці аспекти покликані по-іншому подивитися на сучасну інноваційну діяльність у дошкільному закладі під час організації освітнього процесу.

Модернізація змісту дошкільної освіти – важливий чинник розвитку системи національної освіти загалом. Тому інноваційна діяльність у роботі ЗДО – вимога часу, яка спрямована на забезпечення організації освітнього процесу та його результатів відповідно до сучасних вимог суспільства. Інноваційна діяльність стала стимулюючим чинником у розвитку одного з закладів освіти – ЗДО № 65 м. Житомира, який з 2016 року долучився до впровадження інноваційного курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

Впродовж 2016–2023 років заклад впроваджує таку програму в освітній процес, що зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості сучасного життя та життя наступних поколінь і конкурентоспроможності освіти, вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, інтеграцію її в європейський і світовий освітній простір.

З огляду на це найважливішим для педагогів-дошкільників є розвиток та виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Якісна дошкільна освіта є головною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства, формування нових життєвих орієнтирів особистості та безперервності навчання. Основним завданням «Освіти для сталого розвитку» є формування

у дітей моделей поведінки, звичок та стилю життя, орієнтованого на сталий розвиток. Парціальна програма спрямована не на заучування певних правил, а на зміну поведінки загалом через відпрацювання практичних дій протягом певного часу (вітатися; говорити добрі слова; просити і пропонувати допомогу; відкривати воду тоненькою цівкою; вимикати світло, виходячи з кімнати; сортувати сміття тощо). Таким чином у дітей через діяльність відбувається самопізнання, самонавчання та вибір моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

Після впровадження програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» можна відзначити освітні результати саме у дітей:

1. Створюються умови для формування впевненості у власних силах і можливостях та з'являється відповідальність за свої дії.
2. Створюються умови для появи у дітей ентузіазму і почуття задоволення від результатів своєї роботи.
3. З'являється необхідність продовжувати діяльність і залучати до неї дорослих.

Завдяки втіленню ідей «Освіти для сталого розвитку» дошкільнята засвоюють важливі навички екологічно, економічно й соціально доцільної поведінки, без якої неможливе існування безпечного суспільства сьогодні і в майбутньому. Ідеї сталого розвитку сприяють формуванню у дітей такого способу життя, який був би основою для тривалого та ефективного розвитку людства. На жаль, традиційна освіта не здатна швидко реагувати на актуальні проблеми, оскільки вона лише перераховує їх, не намагаючись вирішити; більшість дисциплін викладається відокремлено, що не дає змоги осягнути системну карту світу. Суспільство швидко змінюється, тому знання часто застарівають ще до закінчення навчання.

Реалізація програми «Освіта для сталого розвитку» відбувається на засадах гуманістичної педагогіки емпатуерменту, що є послідовним втіленням діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходу у навчанні. Аналогічного терміну в українській педагогіці нема. У перекладі (за смыслом) – це надання людині сили і натхнення до дії. Гуманістична ідея освіти орієнтована насамперед на самореалізацію й особистісний розвиток дитини як основної умови прояву піклування про природне навколишнє середовище, вирішення соціально-екологічних проблем.

Пропонована педагогічна модель передбачає впровадження елементів стратегії Нової української школи – педагогіки партнерства, інтегрованого навчання, розвитку критичного мислення дітей. Це забезпечує поєднання дошкільньої освіти та початкової освіти в школі.

Емпатуермент-педагогіка – це методологія навчання, за якої вихованцям надаються повноваження і відповідальність за рішення та дії, які вони приймають і виконують. А педагог у свою чергу має вміти слухати й чути дитину, підтримувати її особисті вміння через позитивний зворотний зв'язок.

Тому структура заняття дещо відрізняється від традиційного.

У цій структурі можна виділити такі IV блоки:

I блок

Мотиваційна діяльність починається із читання стартового тексту або розгляду сюжетних картин, в результаті чого:

Створюється позитивний
мотиваційний мікроклімат

Будується позитивне
поле

II блок

Самодослідження (вступне і підсумкове) – це невеличке самостійне дослідження дітьми власної побутової поведінки. Воно дає можливість дитині усвідомити зміни, що є необхідні і відбуваються. А дорослим дає можливість спостерігати процес змін і підтримувати позитивний зворотний зв'язок щодо особистих досягнень дитини.

III блок

Навчальна співпраця вихованців і вихователя у дієвому просторі, що включає в себе:

Змістовно-пошукову діяльність

Адаптивно-перетворювальну
діяльність

IV блок

Рефлексійна діяльність, що включає в себе визначення, аналіз, усвідомлення досягнутих результатів.

Програма передбачає опанування дітьми трьох тем, освоєння яких орієнтовно розраховано на пів року: Спілкування, Ресурси, Подарунок.

У межах названих тем прогнозується реалізація досить вузького кола конкретних завдань, що тісно переплітається із повсякденним життям людини. Ці теми пов'язані у сфери сталого розвитку: соціальна, економічна та екологічна.

Де і як відпрацьовувати дії, орієнтовані на сталий стиль життя? Дії є елементарними та стосуються щоденних справ, тому відпрацьовуються послідовно й систематично в різних активностях: соціальні – у спілкуванні, ігровій діяльності та груповій роботі; екологічні та економічні – у природничій, побутово-господарчій, пізнавальній та дослідно-пошуковій діяльності.

Дії, що відповідають цінностям сталого розвитку, допомагають:

- поліпшувати взаємини між людьми – вітатися, прохати, дякувати;
- підтримувати моральний і психологічний клімат в групі – звертатися по допомогу чи пропонувати свою, домовлятися про спільну діяльність;
- розумно споживати енергію та воду – щільно закручувати кран, зберігати тепло в приміщенні;
- зменшувати марні витрати сировини – раціонально використовувати папір, сортувати сміття;

– зміцнювати власне здоров'я – робити ранкову гімнастику, брати участь у спортивних змаганнях.

Завдання й мета вихователя в такому процесі – зробити цінності сталого розвитку стилем життя. Діти беруть з нас приклад, і отримати бажаний результат без прикладу дорослого неможливо. Педагог має демонструвати модель поведінки, орієнтованої на сталий розвиток. Не варто нав'язувати свою позицію, а просто запропонувати «приміряти» її на себе. Вихователь створює умови для ефективного та безпечного навчання, виховання та розвитку дошкільників.

Отже, одним зі шляхів вирішення завдань щодо формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток, є покладання особливої відповідальності на освіту для впровадження в освітній процес закладу програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Особливостями формування стратегії є саме впровадження освіти для сталого розвитку в діяльність ЗДО.

Список використаних джерел та літератури

1. Пометун О. І. Що таке «емпаурмент-педагогіка». Надихаємо на дію. *Інформаційний бюлетень № 1*. 2008. С. 10–12.

2. Орлова О. А. Впровадження ідей освіти для сталого розвитку в освітньо-виховний процес навчального закладу : зб. наук.-метод. праць. Житомир, 2017. С. 67–70.

3. Орлова О. А. Емпаурмент як засіб мотивації до формування моделей поведінки. *Реалізація принципів педагогіки емпаурменту як ефективного механізму впровадження освіти для сталого розвитку дошкільників* / за ред. О. А. Орлової. Житомир, 2017. С. 83–86.

4. Орлова О. А. Проблема впровадження ідей сталого розвитку в освітній процес закладу дошкільної освіти. *Американський журнал для фундаментальних, прикладних і експериментальних досліджень* = *American Journal for Fundamental, Applied and Experimental Researches*. 2019. № 1 (14).